

قوه قضاییه ما در حکومت چه نقشی دارد؟

گفت و گو کنید

می دانید که مجلس وظیفه قانون گذاری را بر عهده دارد و دولت نیز قوانین تصویب شده را به اجرا در می آورد. مردم هم براساس قوانین تصویب شده با یک دیگر رفتار می کنند و زندگی را می گذرانند. البته همیشه افرادی هستند که با زیر پا گذاشتن قوانین، به حقوق مردم و اطرافیان خود تجاوز می کنند.

به نظر شما اگر در جامعه هرکس بتواند به راحتی به حقوق مردم تجاوز کند، چه وضعی پیش می آید؟

آیا می توانید نمونه هایی از تخلفاتی را که ممکن است در جامعه رخ دهد، بیان کنید؟ چگونه می توان از این تخلفات جلوگیری کرد؟

شما نیز ممکن است به این نتیجه رسیده باشید که مجلس و دولت به تنهایی نمی توانند جامعه را اداره کنند. پس باید در جامعه مرجعی باشد که بر اجرای قوانین نظارت کند، با تخلفات برخورد کند و متخلفان را به مجازات برساند. در غیر این صورت، جامعه دچار آشوب و فساد می شود؛ قوانین ارزش خود را از دست می دهند و بی قانونی (هرج و مرج) حاکم می شود.

مرجعی که بر اجرای قوانین نظارت می کند، قوه قضاییه است. قوه قضاییه یکی از ارکان مهم حکومت است و می کوشد عدالت را بر جامعه حکم فرما کند تا هیچ کس نتواند حقوق دیگران را زیر پا گذارد. کار اصلی قوه قضاییه نظارت بر خوب اجرا شدن قانون است.

وظایف قوه قضاییه

قوه قضاییه برای اجرای کامل قوانین و برقراری عدالت اسلامی در میان مردم، وظایف زیر را انجام می‌دهد:

۱- رسیدگی به شکایت‌های مردم: یکی از وظایف مهم قوه قضاییه، حل کردن اختلافات مردم است. در گذشته، مردم برای حل اختلافات و دعوای خود به یک نفر بزرگ‌تر که مورد پذیرش طرفین دعوا بود، مراجعه می‌کردند. امروزه این کار را قوه قضاییه انجام می‌دهد.

۲- گسترش عدالت و آزادی‌های مشروع: قوه قضاییه وظیفه دارد قوانین را در مورد همه به طور یکسان اجرا کند تا قدرتمندان نتوانند با استفاده از امکانات خود از قانون سوء استفاده کنند. قوه قضاییه با اجرای عدالت، محرومان را از زیر بار ظلم ستمگران نجات می‌دهد.

۳- کشف جرم، تعقیب و مجازات مجرمان: قوه قضاییه وظیفه دارد هرگونه تخلف از قوانین را شناسایی کند و براساس قوانین، برای متخلفان مجازات مناسب تعیین نماید.

۴- پیش‌گیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمان: همان‌طور که پیش‌گیری از بیماری از درمان آن مهم‌تر است، پیش‌گیری از وقوع جرم نیز از مجازات مجرم و اصلاح او اهمیت بیشتری دارد. قوه قضاییه باید بکوشد تا علل تخلف از قوانین را شناسایی کند و به رفع اشکالات موجود بپردازد.

۵- نظارت بر حسن اجرای قوانین: براساس حق نظارت قوه قضاییه نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری، سازمانی به نام «سازمان بازرسی کل کشور» زیر نظر رئیس قوه قضاییه تشکیل شده است.

گفت و گو کنید

آیا می‌دانید رئیس قوه قضاییه چگونه انتخاب می‌شود؟
اکنون چه کسی ریاست قوه قضاییه را برعهده دارد؟
به نظر شما، آیا مردم می‌توانند بدون مراجعه به دادگاه، همه اختلاف‌های
خود را حل و فصل کنند؟ چرا؟

دادگاه

احتمالاً شما تاکنون شاهد بعضی از اختلافات و درگیری‌هایی بوده‌اید که در میان مردم به وجود آمده است. بسیاری از این اختلاف‌ها بدون مراجعه به دادگاه حل می‌شوند؛ برای مثال، ممکن است توپ شما به شیشه پنجره همسایه اصابت کند و آن را بشکند. اگر شما بدون هیچ مشاجره‌ای هزینه نصب شیشه جدید را بپذیرید، این مشکل یا اختلاف به صورت خصوصی حل می‌شود اما گاه در میان مردم مسائلی به وجود می‌آید که خود به تنهایی نمی‌توانند آن‌ها را حل کنند؛ برای مثال، ممکن است پدر شما خانه‌ای بخرد. هنگام خرید نیز سند مالکیت منزل را به دقت بررسی کند و هیچ اشکالی در آن نیابد و خانواده شما در آن منزل ساکن شود. پس از مدتی، فردی با سندی که در دست دارد، بیاید و مدعی شود که بخشی از خانه شما به او تعلق دارد. مسلماً پدر شما به تنهایی نمی‌تواند این مشکل را حل کند. مردم برای رفع این‌گونه مشکلات به دادگاه‌ها مراجعه می‌کنند. قاضی در دادگاه دخواست و مدارک شکایت‌کننده و کسی را که از او شکایت شده است، مطالعه می‌کند و از آن‌ها می‌خواهد که از خود دفاع کنند.

کار قاضی بسیار دقیق و حسّاس است؛ بنابراین، او باید عاقل، مؤمن، عادل و عالم به قوانین حقوقی و اسلامی باشد و براساس قوانین و حق و عدالت قضاوت کند. در همه دادگاه‌ها، طرفین دعوا حق دارند فرد صالحی را که با قوانین حقوقی آشناست، به عنوان وکیل مدافع خود انتخاب کنند. اگر آن‌ها توانایی مالی برای انتخاب وکیل نداشته باشند، دادگاه برایشان وکیل انتخاب می‌کند. وکیل قوانین را می‌شناسد و می‌تواند از

مردم برای حل و فصل بعضی از اختلاف‌های خود به دادگاه مراجعه می‌کنند.

حقوق موکل خود دفاع کند. در حقیقت، وکیل به دادگاه کمک می‌کند تا حکم عادلانه را صادر کند و در حق کسی ظلمی صورت نگیرد.

دادگستری

دادگستری مرجع رسمی رسیدگی به شکایت‌های مردم و سازمان‌هاست. دادگاه‌ها از دادگستری تبعیت می‌کنند. دادگستری زیر نظر رئیس قوه قضاییه اداره می‌شود. رئیس قوه قضاییه که بالاترین مقام قوه قضاییه است، باید مجتهد، عادل و آگاه به امور قضایی و مدیر و مدبر باشد و توسط رهبر برای مدت پنج سال تعیین می‌شود. وزیر دادگستری مسئولیت کلیه مسائل مربوط به روابط قوه قضاییه با قوه مجریه و قوه مقننه را برعهده دارد و از میان کسانی که رئیس قوه قضاییه به رئیس جمهور پیشنهاد می‌کند انتخاب می‌گردد. غیر از این مسئولیت، رئیس قوه قضاییه می‌تواند اداره امور مالی و اداری و نیز اختیارات استخدامی غیرقضات را به عهده وزیر دادگستری قرار دهد.

تحقیق کنید

آیا می‌توانید دیگر بخش‌های مهم قوه قضاییه را نام ببرید؟

خلاصه کنید

— قوه قضاییه برای گسترش عدالت در جامعه تلاش می کند.

.....

.....

.....

پرسش های نمونه

۱- قوه قضاییه در مورد شکایت های مردم چه وظیفه ای دارد؟

۲- قوه قضاییه در مورد اجرای عدالت چه وظیفه ای دارد؟

۳- قاضی برای رسیدگی به شکایت، چه کارهایی باید انجام دهد؟

.....

.....

.....

فعالیت خارج از کلاس

۱- به سوره مائده، آیه ۴۲ مراجعه کنید. ترجمه آن را بنویسید. توضیح

دهید این آیه چه ارتباطی با مطالب درس دارد؟

۲- پیش گیری از وقوع جرم از مجازات مجرم مهم تر است.

برای پیش گیری از وقوع جرم در جامعه چه اقداماتی می توان انجام داد؟

در این باره مطالعه و تحقیق کنید و پیشنهادهای خود را به صورت گزارشی

به کلاس ارائه دهید.

۳- حتماً در منطقه ای که شما زندگی می کنید، یکی از مؤسسات مربوط به

قوه قضاییه وجود دارد. با راهنمایی معلم خود در زمان مناسب به این مؤسسه

مراجعه کنید و از یکی از مسئولان آن بخواهید درباره موارد زیر برای شما صحبت

کند و اگر سؤالی دارید با او در میان بگذارید. گزارش این بازدید را در کلاس مطرح

کنید.

الف. مراجعان این مؤسسه (دادگاه، دادگستری و ...) چه نکاتی را باید رعایت

کنند؟

ب. این مؤسسه با کدام سازمان ها و مؤسسات دیگر ارتباط دارد؟

رهبر ما در حکومت چه نقشی دارد؟

گفت و گو کنید

آموختید که همهٔ جوامع به حکومت نیاز دارند. یکی از مسائل مهمی که در هر حکومت مطرح می‌شود، مسئلهٔ رهبری حکومت است. حکومت بدون رهبری نمی‌تواند هدف‌های جامعه را تأمین کند. در حکومت جمهوری اسلامی، رهبری عالی‌ترین مقام رسمی کشور است و بر کار سه قوهٔ مقننه، مجریه و قضاییه نظارت دارد.

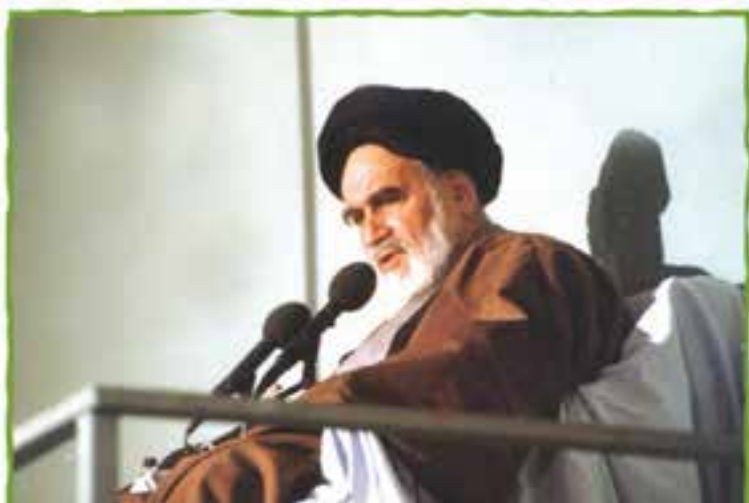
آیا می‌دانید در حکومت ما، رهبر چگونه انتخاب می‌شود؟

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در چه سالی به عنوان رهبر انتخاب شدند؟

ایشان از چه راه‌هایی بر هریک از قوای سه‌گانه کشور نظارت دارند؟

رهبری جمهوری اسلامی بر پایهٔ «ولایت فقیه» است. برای آشنایی با ولایت فقیه،

نخست معنای «ولایت» را بیان می‌کنیم.

ولایت: ولایت به معنای سرپرستی است. کسانی که از یک شخص یا یک مکتب فکری یا سیاسی پیروی می‌کنند، در حقیقت ولایت و سرپرستی آن فرد یا مکتب را پذیرفته‌اند. از نظر معتقدان به دین، تنها خدا می‌تواند بر انسان ولایت داشته باشد؛ زیرا آفرینندهٔ انسان و مالک حقیقی هستی است و از همهٔ امور آگاهی دارد. بنابراین، انسان یا باید ولایت خدا را بپذیرد یا به ناچار به ولایت غیرخدا تن در دهد.

ولایت فقیه

مسلمانان باید تنها حاکمیت خدا را بپذیرند و در همه حال تابع ولایت او باشند. پیامبران و امامان نیز از طرف خداوند نمایندگی داشتند تا مردم را سرپرستی کنند^۱. اکنون باید پرسید که تکلیف حکومت اسلامی و رهبری آن در زمان ما چیست. آیا خداوند برای حکومت این دوره هیچ برنامه‌ای قرار نداده است؟ پاسخ این است که در روزگار غیبت امام زمان (عج)، سرپرستی جامعهٔ اسلامی برعهدهٔ فقیه و اسلام‌شناسی عادل، با تقوا، آگاه

۱- سورهٔ نساء، آیهٔ ۵۹؛ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خدای را فرمان برید و پیامبر و صاحبان امر - ائمهٔ معصومین (ع) - را که از شمایند، فرمان برید.

به زمان، شجاع، مدیر و مدبر است. در واقع، رهبری جامعه اسلامی در دست کسی است که شایستگی نمایندگی از طرف امام زمان (عج) را داشته باشد. این نوع رهبری، «ولایت فقیه» نام دارد. پذیرش ولایت فقیه در حقیقت، پذیرش ولایت مکتب اسلام و در نتیجه، ولایت خداست. اگر حاکم جامعه اسلامی فقیه نباشد، قوانین اسلام در جامعه اجرا نخواهند شد. در نتیجه، جامعه از مسیر تکامل و سعادت خارج می‌گردد و به فساد و تباهی کشیده می‌شود. آیا می‌توانید نمونه‌هایی از فساد و تباهی را در جوامع دیگر بیان کنید؟ به نظر شما چرا این جوامع به چنین آفت‌هایی دچار شده‌اند؟

دلیل بیاورید

همان‌طور که در درس پنجم گفتیم، رهبر در حکومت جمهوری اسلامی باید شرایط و خصوصیات داشته باشد. به نظر شما چرا در قانون اساسی برای مقام رهبری چنین شرایط و خصوصیات مهمی در نظر گرفته شده است؟ اگر رهبر جامعه اسلامی هر یک از این شرایط و خصوصیات را نداشته باشد، چه مشکلاتی برای جامعه به وجود می‌آید؟ (برای هر یک دلیل بیاورید) برای جلوگیری از بروز چنین مشکلاتی، در قانون اساسی کشور ما چه راه‌حلی در نظر گرفته شده است؟

وظایف رهبر

در حکومت اسلامی ما، رهبر مانند سایر مردم وظایفی برعهده دارد و برای انجام دادن آن‌ها احساس مسئولیت می‌کند. در درس‌های گذشته با بخشی از وظایف رهبر آشنا شدید. در این درس با بعضی دیگر از وظایف رهبر جامعه اسلامی آشنا می‌شوید:

۱- تعیین جهت کلی نظام جمهوری اسلامی؛ رهبر جامعه اسلامی با توجه به دستورات اسلام و هدف‌های پیش‌بینی شده برای جامعه اسلامی، مسیر حرکت را تعیین می‌کند و نمی‌گذارد سازمان‌های جامعه از مسیر اسلامی منحرف شوند. البته رهبر در این جهت‌گیری‌ها با صاحب‌نظران و کارشناسان مشورت می‌کند.

۲- حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه‌گانه؛ هریک از قوای سه‌گانه نظام جمهوری اسلامی ایران به‌طور مستقل فعالیت می‌کند. اگر زمانی بین این قوا اختلافی به‌وجود آید، رفع اختلاف و تنظیم روابط آن‌ها به‌عهده رهبر است.

۳- فرماندهی کل نیروهای مسلح؛ فرماندهی نیروهای مسلح برعهده رهبر است. نیروهای مسلح با نظارت و کنترل مستقیم رهبر، برای خدمت به اسلام و مسلمانان و دفاع از آنان تلاش می‌کنند.

۴- حل کردن مشکلاتی که از راه‌های عادی حل نمی‌شوند؛ گاهی در جامعه مشکلاتی پیش می‌آید که مسئولان قوای سه‌گانه به‌طور عادی نمی‌توانند آن‌ها را حل کنند. در چنین شرایطی، رهبر با مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام^۱ مشکلات را حل می‌کند.

۵- عفو یا تخفیف مجازات محکومان؛ رهبر با رعایت دستورهای اسلامی و پس از پیشنهاد رئیس‌قوه قضاییه می‌تواند محکومان را عفو کند یا از مجازات آن‌ها بکاهد.

۱- در هنگام بروز چنین مشکلاتی، مجمع تشخیص مصلحت نظام راه‌حلی را که خیر و صلاح نظام جمهوری اسلامی در آن است، پیشنهاد می‌کند. تعیین اعضای این مجمع نیز به‌عهده مقام رهبری است.

خلاصه کنید

— در حکومت الهی، ولایت «الله» پذیرفته شده است.

.....

.....

.....

پرسش‌های نمونه

۱- مفهوم ولایت چیست؟

۲- آیا گروهی که برای رسیدن به هدفی فعالیت می‌کند، بدون رهبر به هدف می‌رسد؟ چرا؟

۳- حکومت ولایت فقیه چه نوع حکومتی است؟ توضیح دهید.

۴- جهت کلی نظام جمهوری اسلامی توسط چه کسی و چگونه تعیین می‌شود؟

۵- چرا حل اختلاف‌های قوای سه‌گانه و تنظیم روابط آن‌ها به رهبر واگذار شده است؟

۶- اگر رهبر جامعه اسلامی با تقوا نباشد، در جامعه چه مشکلاتی به وجود می‌آید؟

.....

.....

.....

فعالیت خارج از کلاس

۱- با مراجعه به مطبوعات، یکی از سخنرانی‌های اخیر آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب را انتخاب کنید. سپس دستورها و راهنمایی‌های ایشان را برای اداره کشور از آن استخراج و فهرست کنید.

۲- آیه‌ای که در ابتدای فصل دوم به آن اشاره شده است چه ارتباطی با مطالب این فصل دارد؟ استدلال کنید.

فصل سوم

وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ

و باید در میان شما (مردم) گروهی باشند که (دیگران را) به نیکی دعوت کنند

و يَأْتُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

و امر به معروف کنند و نهی از منکر کنند

و أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

و چنین کسانی رستگار هستند.

(آل عمران ۱۰۴)

در دو فصل گذشته گفتیم که هر جامعه‌ای برای ایجاد نظم و هماهنگی در زندگی اجتماعی به حکومت نیازمند است و هیچ حکومتی نمی‌تواند بدون قانون، جامعه‌ای را اداره کند. در اسلام، حق حاکمیت مطلق بر جهان و انسان تنها از آن خداست ولی این بدین معنا نیست که انسان در زندگی از خود هیچ‌گونه اختیاری ندارد بلکه خداوند انسان را آزاد و مسئول آفریده و او را بر سرنوشت اجتماعی خویش حاکم گردانیده است؛ بنابراین، انسان حق دارد در محدوده قوانین الهی که از طریق وحی به او رسیده است، در تعیین سرنوشت اجتماعی خود دخالت کند.

یکی از نشانه‌های حاکمیت مردم در سرنوشت اجتماعی و سیاسی خود، حق مشارکت آن‌ها در اداره کشور است. این حق تا وقوع انقلاب اسلامی که ثمره آن تشکیل حکومت جمهوری اسلامی است - تقریباً نادیده گرفته می‌شد. در واقع، مردم در زمان طاغوت در حکومت نقشی نداشتند. دلیل این مدعا تسلط بی‌چون و چرای شاهان بر جان و مال مردم و تشکیل مجلس فرمایشی در گذشته بود. سرانجام، در مقابل همه ظلم‌ها و بی‌توجهی‌ها نسبت به اراده و مشارکت مردم در حکومت، انقلاب اسلامی ایران با خواست و حمایت مردم پیروز شد و حضرت امام (ره) با کمک مردم توانست حکومت اسلامی را تشکیل دهد.

شما نیز می‌توانید در مدرسه و در کلاس خود نتایج مثبت مشارکت افراد در اداره امور را مشاهده کنید. هرگاه در انجام کارهای مدرسه شما نیز همکاری کنید، مدیر و معلمان بهتر می‌توانند مشکلات را حل کنند و مدرسه را اداره نمایند؛ بنابراین، مردم در حکومت و اداره جامعه سهم و نقشی مهمی دارند و اگر از وظیفه خود آگاه نباشند و نقش سیاسی خویش را ایفا نکنند، در اداره کشور مشکلات زیادی به وجود می‌آید. در این فصل با نقش مردم در حکومت جمهوری اسلامی آشنا می‌شوید.

در پایان این فصل، شما می‌توانید:

- ۱- نقش مردم را در انتخابات مجلس شورای اسلامی شرح دهید.
- ۲- نقش مردم را در انتخاب رئیس جمهور و هیئت دولت توضیح دهید.
- ۳- تأثیر اندیشه‌های متفاوت را در پیشرفت جامعه بیان کنید.
- ۴- ضرورت و اهمیت وحدت را در جامعه اسلامی تشخیص دهید.
- ۵- ویژگی‌های اخلاق خوب انتخاباتی را شرح دهید.

ما در حکومت چه نقشی داریم؟ (۱)

گفت و گو کنید

در مورد پاسخ سؤال‌های زیر در کلاس گفت و گو کنید.
چرا ما حق دخالت در تعیین سرنوشت خود و جامعه خود را داریم؟
چرا هر یک از ما در قبال این حق مسئولیت داریم؟
مردم چگونه می‌توانند بر سرنوشت سیاسی و اجتماعی خود حاکمیت داشته باشند؟
در حکومت ما، مردم از چه راه‌هایی می‌توانند در اداره کشور مشارکت داشته باشند؟
اگر مردم از نقش و وظیفه خود در اداره کشور آگاه نباشند و نتوانند نقش سیاسی خویش را به درستی ایفا کنند، اداره کشور با چه مشکلاتی روبه‌رو می‌شود؟

مجلس شورای اسلامی که از نمایندگان مردم تشکیل شده است، در اداره کشور نقش بسیار مهمی دارد.

آیا می‌دانید مردم چگونه می‌توانند در اداره کشور از طریق مجلس سهیم باشند؟
انتخابات مجلس: مردم هر چهار سال یک‌بار برای انتخاب نمایندگان خود به پای صندوق‌های رأی می‌روند. آن‌ها پس از بررسی و مطالعه درباره داوطلبان نمایندگی مجلس و مشورت با یک‌دیگر، نمایندگان مورد نظر خود را که قبلاً صلاحیت آن‌ها به تأیید شورای

برداشت شما از این تصویر چیست؟

نگهبان رسیده است، انتخاب می کنند.

کسی حق ندارد به جای کس دیگری رأی بدهد و همه مردم در انتخاب نماینده مورد علاقه خود آزادند. پس از پایان زمان رأی گیری، تعدادی از نامزدهای انتخاباتی که اکثریت آرا را به دست می آورند، به مجلس شورای اسلامی راه می یابند و برای مدت چهار سال به نمایندگی از طرف مردم قوانین مناسب را وضع و بر فعالیت های دولت نظارت می کنند. هر شهر برای خود نماینده یا نمایندگانی دارد. تعداد نمایندگان هر شهر به جمعیت آن شهر و روستاهای اطراف آن بستگی دارد.

در بسیاری از کشورهایی که ادعای آزادی دارند همانند فرانسه، انگلیس و امریکا، هیچ یک از اقلیت های مذهبی در مجلس نماینده ندارند اما در ایران بزرگ و آزاد همه اقلیت های مذهبی (ارمنی، آشوری، کلیمی و زرتشتی) برای دفاع از حقوق مردم خود در مجلس نماینده یا نمایندگانی دارند.

مردم ایران با مشارکت مستقیم در انتخابات مجلس، نمایندگانی را انتخاب می کنند که حامی حقوق آنها باشند. آنها به این ترتیب در اداره کشور سهیم می شوند.

گفت و گو کنید

اگر چه مردم نمایندگان مجلس را انتخاب می کنند و به این وسیله در اداره امور کشور مشارکت دارند اما این مشارکت تنها در انتخاب نمایندگان خلاصه نمی شود. مردم می توانند بر بحث و گفت و گوها و تصمیمات نمایندگان خود نظارت کنند و با آن ها ارتباط نیز داشته باشند.

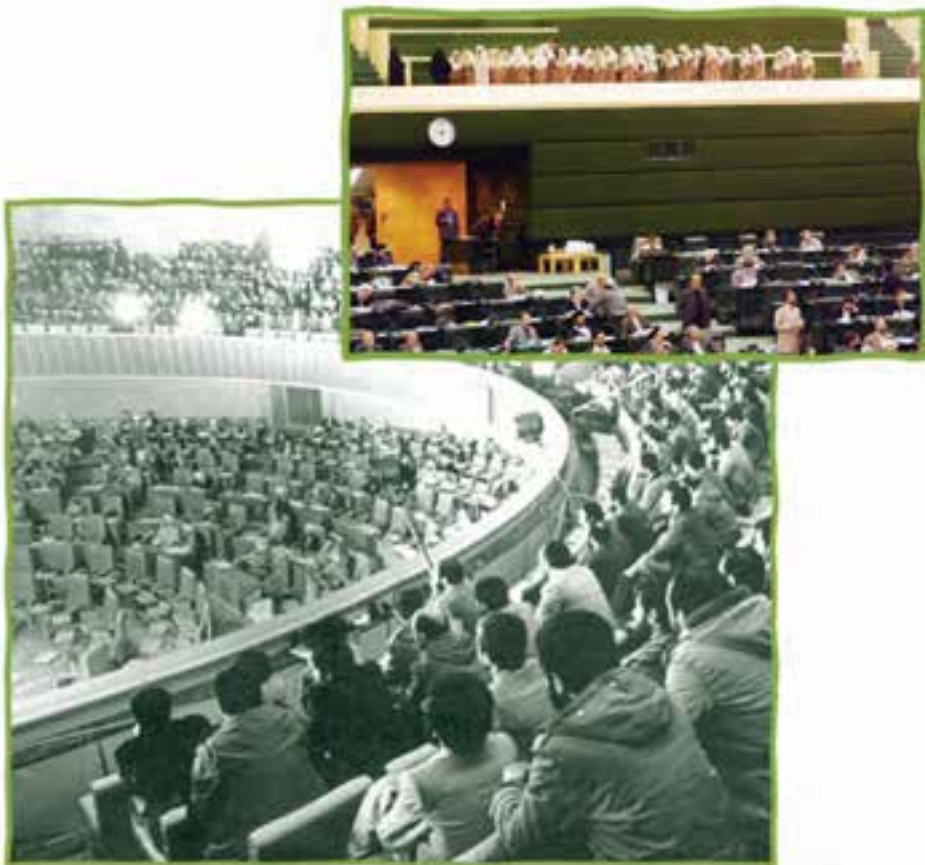
به نظر شما مردم از چه راه هایی می توانند بر تصمیمات مجلس شورای اسلامی نظارت داشته باشند؟

آیا می دانید مردم چگونه می توانند با نمایندگان خود ارتباط داشته باشند؟
در این باره در کلاس گفت و گو کنید.

مردم می توانند در محل ویژه ای که در مجلس به آن ها اختصاص داده شده است، حضور یابند و بحث های مجلس را از نزدیک دنبال کنند و با نمایندگان شهرهای مختلف آشنا شوند.

هم چنین شبکه دوم صدای جمهوری اسلامی، بحث های مجلس را به طور مستقیم پخش می کند و سیما نیز در برنامه های خود، از بحث ها و مصوبات مجلس گزارش هایی ارائه می دهد. روزنامه ها و مجلات هم به طور مرتب آن چه را در مجلس اتفاق می افتد، به اطلاع خوانندگان علاقه مند می رسانند.

مردم می توانند همه روزه در ساعات مشخصی با نمایندگان حوزه انتخابیه خود یا نمایندگان سایر شهرها در محل مجلس شورای اسلامی دیدار و از آن ها در مورد مسائل گوناگون سؤال کنند یا پیشنهادهای خود را در مورد قوانین مجلس به آن ها بدهند. مردم هم چنین می توانند با نمایندگان خود گفت و گوی تلفنی داشته باشند یا برای آن ها نامه بنویسند.

حضور مردم در مجلس، یکی از راه‌های نظارت بر قوهٔ مقننه است.

خلاصه کنید

— از نشانه‌های حاکمیت مردم بر سرنوشت سیاسی و اجتماعی خود، وجود راه‌های قانونی برای مشارکت آن‌ها (به رسمیت شناختن حق مشارکت آن‌ها) در اداره کشور است.

.....

.....

.....

پرسش‌های نمونه

- ۱- انتخابات مجلس هر چند سال یک‌بار انجام می‌گیرد؟
- ۲- آیا در کشورهای مدعی آزادی، اقلیت‌های مذهبی در مجلس قانون‌گذاری نماینده دارند؟ در ایران چه طور؟
- ۳- تعداد نمایندگان هر شهر به چه عاملی بستگی دارد؟
- ۴- مردم از چه راه‌هایی بر تصمیمات مجلس شورای اسلامی نظارت می‌کنند؟

.....

.....

.....

فعالیت خارج از کلاس

- الف. در طول هفته به مذاکرات نمایندگان مجلس شورای اسلامی (از طریق رادیو یا مطبوعات) دقت کنید و درباره موارد زیر اطلاعاتی به دست آورید. سپس آن را به صورت گزارش کوتاهی تنظیم کنید و به کلاس ارائه دهید.
- نمونه‌ای از مسائل و مشکلاتی که مورد توجه نمایندگان قرار گرفته است.
- نمایندگان مجلس برای حل این مسائل و مشکلات چه قوانینی را به تصویب رسانده‌اند؟
- ب. درباره مجلس دانش آموزی تحقیق کنید و به سؤال‌های زیر پاسخ دهید.
- این مجلس چه اهدافی را دنبال می‌کند؟

- نمایندگان آن چگونه انتخاب می شوند؟
- انتخاب کنندگان و انتخاب شوندگان باید دارای چه شرایطی باشند؟
- استانی که در آن زندگی می کنید، در این مجلس چند نفر نماینده دارد؟
- آیا این نماینده یا نمایندگان را می شناسید؟
- این مجلس هر چند وقت یک بار تشکیل جلسه می دهد؟

ما در حکومت چه نقشی داریم؟ (۲)

مردم و دولت

گفت و گو کنید

پیش از این گفتیم که نشانه حاکمیت مردم بر سرنوشت سیاسی و اجتماعی خود، وجود راه‌های قانونی برای مشارکت آن‌ها در اداره کشور است. هم‌چنین آموختید که مردم چگونه می‌توانند در اداره کشور از طریق مجلس سهیم باشند. حال می‌خواهیم بدانیم که مردم در اداره کشور از طریق دولت، چه نقشی دارند. به نظر شما مردم چگونه می‌توانند در اداره کشور با دولت سهیم باشند؟ چگونه می‌توانند بر کار رئیس‌جمهور و هیئت دولت نظارت داشته باشند؟ آیا می‌دانید چگونه می‌توانید با رئیس‌جمهور ارتباط داشته باشید؟

در این باره در کلاس گفت و گو کنید.

انتخاب رئیس‌جمهور: رئیس‌جمهور که رئیس دولت است و بعد از رهبر، بالاترین مقام رسمی کشور به حساب می‌آید، هر چهار سال یک‌بار با رأی مستقیم مردم از میان نامزدهای داوطلب ریاست جمهوری انتخاب می‌شود.

نظارت بر کار وزیران: مهم‌ترین بخش دولت که رئیس‌جمهور ریاست آن را برعهده دارد، کابینه یا هیئت وزیران است. همان‌طور که پیش از این گفتیم، تأیید وزیران برعهده نمایندگان مردم است؛ بنابراین، مردم از طریق نمایندگان خود بر کارهایی که وزیران در وزارتخانه‌های خود انجام می‌دهند، نظارت دارند و از آن‌ها در مورد کارهایشان سؤال

می‌کنند. وزیران نیز موظف‌اند به نمایندگان مردم پاسخ‌های درست و منطقی بدهند. مشارکت مردم در فعالیت‌های دولت: همان‌طور که گفتیم، رئیس‌دولت و وزرا از طرف مردم و نمایندگان آن‌ها تأیید می‌شوند. در عین حال، مردم خود گردانندگان بخش‌های گوناگون دولت در وزارت‌خانه‌ها، شرکت‌ها و سازمان‌های جامعه هستند و در واقع، دولت از مردم تشکیل شده است.

اگر مردم مشکل یا سؤالی داشته باشند، می‌توانند آن را از راه‌های گوناگون با رئیس‌جمهور در میان بگذارند. آن‌ها می‌توانند به‌طور مستقیم به دفتر رئیس‌جمهور واقع در خیابان پاستور تهران مراجعه یا با همین نشانی مکاتبه کنند و پیشنهادهای، اعتراض‌ها یا سؤالات خود را به اطلاع رئیس‌جمهور برسانند. علاوه بر این، می‌توانند به‌طور تلفنی با دفتر رئیس‌جمهور تماس بگیرند و مشکلات خود را مطرح کنند.

در نظام جمهوری اسلامی ایران مردم در صحنه‌های سیاسی و اجتماعی حضور فعال دارند.

مردم هم‌چنین می‌توانند نظریات و پیشنهادهای خود را با وزیران در میان بگذارند. آن‌ها می‌توانند به دفتر روابط عمومی وزارت‌خانه موردنظر خود مراجعه کنند یا از طریق نامه

و تلفن با وزارت خانه‌ها تماس بگیرند. آیا می‌دانید چگونه می‌توان آدرس و شماره تلفن هر وزارت خانه را به دست آورد؟

گفت و گو کنید

به نظر شما، مردم از چه راه‌هایی می‌توانند بر کار قوه قضاییه نظارت داشته باشند؟ در این باره در کلاس گفت و گو کنید.

مردم با حضور در دادگاه‌ها می‌توانند شاهد فعالیت‌های دادگاه باشند و جریان رسیدگی به یک پرونده را دنبال و بر نحوه کار قاضی نظارت کنند. اگرچه قاضی پس از دقت و تأمل بسیار در دلایل، شواهد و مدارک موجود حکم صادر می‌کند اما شکایت کننده و کسی که از او شکایت شده است، می‌توانند به حکم قاضی اعتراض کنند و بخواهند که در حکم صادر شده تجدید نظر شود. مردم برای طرح مشکلات و پیشنهادهای خود می‌توانند با قوه قضاییه مکاتبه کنند یا پیشنهادهای و سؤالات خود را تلفنی با روابط عمومی قوه قضاییه در میان بگذارند.

مردم و رهبری

گفت و گو کنید

در جمهوری اسلامی ایران مردم در انتخاب رهبر خود چه نقشی دارند؟ به نظر شما آیا مردم می‌توانند بر اعمال رهبر نظارت داشته باشند؟ چگونه؟ در این باره در کلاس گفت و گو کنید.

مردم با مقام رهبری رابطه‌ی معنوی بسیار عمیقی دارند؛ به همین دلیل است که نمایندگان مجلس خبرگان که به نمایندگی از طرف مردم رهبر را تعیین می‌کنند، شخصی را به عنوان رهبر می‌شناسند که مورد پذیرش عموم باشد. رابطه‌ی مردم با رهبری رابطه‌ی خاصی است. جلوه‌های این رابطه‌ی عمیق در مراسم استقبال تاریخی، پرشور و بی‌سابقه‌ی مردم به هنگام بازگشت بنیانگذار جمهوری اسلامی حضرت امام خمینی (ره) در بهمن ماه ۱۳۵۷ و نیز در مراسم تشییع و تدفین ایشان در خرداد ماه ۱۳۶۸ مشاهده شد. در آن زمان استقبال مردم از رهبر خود بی‌نظیر بود و شاید در هیچ دوره‌ای از تاریخ، ملتی از یک شخصیت محبوب خود این چنین استقبال نکرده باشد. هنگام به خاک سپاری ایشان نیز مردم از سراسر نقاط کشور به شهر تهران آمدند و پیکر پاک رهبر دلسوز و دانای خود را با اندوه فراوان به خاک سپردند.

جلوه دیگر این ارتباط را می‌توانید در دیدارهای عمومی و سخنرانی‌های حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب مشاهده کنید. به راستی، در هیچ جای دنیا چنین ارتباط عمیقی بین رهبر و مردم وجود ندارد.^۱

۱- گزارش دیدارها، سخنرانی‌ها و پیام‌های امام خمینی (ره) در مجموعه‌ای بیست و دو جلدی به نام «صحیفه امام(ره)» به چاپ رسیده است. این مجموعه نشان دهنده ارتباط پیوسته و مستمر رهبری و مردم است.

مردم دلسوز و آگاه برای اصلاح و بهبود اوضاع کشور، پیشنهادهایشان را از راه‌های مختلف به اطلاع رهبر خود می‌رسانند. رهبر نیز به استان‌های مختلف سفر می‌کند و از نزدیک پای صحبت‌های مردم می‌نشیند. امام جمعه هر منطقه که از طرف رهبر منصوب می‌شود، وسیله ارتباطی دیگری بین رهبری و مردم است. رهبر در سازمان‌های مختلف نیز نمایندگانی دارد که رابطه بین ایشان و سازمان‌ها و مردم را تسهیل می‌کنند.

خلاصه کنید

– در جمهوری اسلامی ایران، برای مشارکت مردم در اداره کشور راه‌های قانونی مختلفی در نظر گرفته شده است.

.....

.....

.....

پرسش‌های نمونه

- ۱- انتخاب رئیس جمهور چگونه انجام می‌گیرد؟
- ۲- مردم از چه طریق بر کار وزیران نظارت می‌کنند؟
- ۳- اگر کسی برای بهبود کار وزارت خانه‌ای پیشنهادی داشته باشد، چگونه می‌تواند آن را ارائه دهد؟
- ۴- آیا می‌توان به حکم قاضی اعتراض کرد؟
- ۵- رابطه مردم با رهبر جامعه اسلامی را با رابطه مردم و رهبران دیگر کشورها مقایسه کنید.

.....

.....

.....

فعالیت خارج از کلاس

در مؤسسات دولتی، بخشی به نام «روابط عمومی» وجود دارد. با راهنمایی معلم خود در زمان مناسب به یکی از این مؤسسه‌ها مراجعه کنید و از مسئول روابط عمومی آن بخواهید درباره موارد زیر برای شما صحبت کند. سپس گزارش بازدید خود را به کلاس ارائه دهید.

- الف. نقش روابط عمومی در مؤسسه مورد نظر چیست؟
- ب. افرادی که به این مؤسسه مراجعه می‌کنند، چه نکاتی را باید رعایت کنند؟
- پ. این مؤسسه با کدام سازمان‌ها و مؤسسات دیگر ارتباط دارد؟

چگونه می‌توانیم به نقش خود در حکومت، بهتر عمل کنیم؟

گوناگونی مردم

نمونه و دلیل بیاورید

اعضای خانواده یا هم‌کلاسی‌های خود را در نظر بگیرید. چند نمونه از خصوصیات مشترک و تفاوت‌های آن‌ها را برشمرید. با وجود اشتراکات زیادی که میان این افراد وجود دارد، آیا آن‌ها دربارهٔ مسائل مختلف، یکسان می‌اندیشند؟

حال در مورد گروه‌های بزرگ‌تر بیندیشید. مردم مناطق گوناگون را در کشور وسیعی چون ایران در نظر بگیرید. چند نمونه از خصوصیات مشترک آن‌ها را برشمرید.

به چند نمونه از تفاوت‌های آن‌ها نیز اشاره کنید. به نظر شما با وجود چنین تفاوت‌هایی، آیا می‌توان انتظار داشت که همهٔ مردم دربارهٔ مسائل مختلف، یکسان فکر کنند؟

شما در زمان انتخابات می‌توانید تفاوت نظر و سلیقهٔ مردم را به خوبی مشاهده کنید. این اختلاف نظر حتی در یک خانواده نیز مشاهده می‌شود. از طرفی، می‌دانیم که جامعه برای ادامهٔ بقای خود به وحدت نیاز دارد. اکنون این سؤال مطرح می‌شود که با وجود تفاوت‌ها و اختلاف نظرهای مردم با هم، یک جامعه چگونه می‌تواند به وحدت دست یابد.

به عقیده بعضی، راه رسیدن به وحدت در یک جامعه این است که همه یکسان فکر کنند یا اگر به گونه دیگری می‌اندیشند، افکارشان را مطرح نکنند تا جامعه یک پارچگی خود را از دست ندهد.

ممکن است بعضی دیگر بگویند در جامعه اصلاً به یک پارچگی نیازی نیست و باید همه انسان‌ها را آزاد گذاشت تا هر طور می‌خواهند بیندیشند و به فکر خود عمل کنند.

دلیل بیاورید و پیشنهاد کنید

راه حل اول، جامعه را به چه مشکلاتی دچار می‌کند؟
در صورت انتخاب راه حل دوم، جامعه چه وضعی پیدا می‌کند؟ آیا در این حالت، جامعه می‌تواند به اهداف خود برسد؟
به نظر شما، آیا راه سومی نیز وجود دارد؟ پیشنهاد کنید.

خداوند همه انسان‌ها را به یک شکل نیافریده است و آن‌ها در اندیشه و سلیقه نیز مثل هم نیستند. باید این واقعیت را بپذیریم که انسان‌ها افکار و احساسات متفاوتی دارند و زمانی می‌توانند با آسایش و آرامش در کنار هم زندگی کنند که تفاوت‌های یک‌دیگر را بپذیرند و با هم برادرانه رفتار کنند؛ مثلاً شما در بسیاری از امور مهم با دوستان خود هم‌نظر و هم‌عقیده هستید و بعضی اختلاف‌نظرها و سلیقه‌ها نمی‌تواند میان شما و آنان جدایی بیندازد. در واقع، شما می‌پذیرید که ممکن است نظر دوستان در بعضی موارد با شما تفاوت داشته باشد. در جامعه اسلامی همه با هم برادرند. در چنین جامعه‌ای، اگرچه افراد با یک‌دیگر متفاوت‌اند اما تفاوت‌های یک‌دیگر را می‌پذیرند و به خوبی در کنار هم زندگی و فعالیت می‌کنند.

در کتاب تعلیمات اجتماعی اول راهنمایی در درس رهبری گفتیم که در یک گروه - مثلاً یک گروه کوه‌نوردی - اعضا در ابراز نظریات و سلیقه‌های خود آزادند و مسئول گروه نیز

به پیشنهاد‌های آن‌ها گوش می‌دهد اما وقتی مسئول گروه تصمیم نهایی را می‌گیرد، کسانی که نظریات متفاوتی دارند، باید مطابق نظر مسئول گروه عمل کنند.^۱

بنابراین، نتیجه می‌گیریم که در یک جامعه اسلامی زمانی یک پارچگی و وحدت ایجاد می‌شود که افراد ضمن این که نظریات و سلیقه‌های متفاوتی دارند و می‌توانند آزادانه آن‌ها را بیان کنند، از تصمیمات ولی فقیه پیروی کنند و دستورهای او را به کار بندند.

در یک جامعه اسلامی، مردم

– آزاد می‌اندیشند؛

– نظریات خود را ابراز می‌کنند؛

– با نظریات مخالف با آرامش و حوصله برخورد می‌کنند؛

– نسبت به یک‌دیگر احساس برادری و محبت دارند؛

– از دستورات مقام مافوق خود اطاعت می‌کنند؛

– همگی مطیع و فرمانبردار ولی فقیه هستند.

۱- سوره آل عمران، آیه ۱۵۹: ... وَ شَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ؛ و در

کارها با ایشان مشورت کن و چون قصد کاری کنی بر خدای توکل کن، که خدا توکل‌کنندگان را دوست دارد.

انتخابات و اخلاق انتخاباتی

مردم یک جامعه ممکن است در مورد مسائل مهم جامعه خود نظریات متفاوتی داشته باشند. این نظریات متفاوت در جریان انتخابات و از جمله انتخابات مجلس آشکار می‌شود. در انتخابات، نامزدهای انتخاباتی تلاش می‌کنند خود را به خوبی معرفی کنند تا مردم آن‌ها را بشناسند و به آنان رأی دهند. مردم هم به طرفداری از نامزدهای مختلف با یک‌دیگر بحث می‌کنند. ممکن است در شهر شما همانند بسیاری از شهرهای خوب کشورمان، مردم و نامزدهای انتخاباتی از اخلاق انتخاباتی خوبی برخوردار باشند؛ برای مثال،

- نامزدهای انتخاباتی، خود را همان‌طور که هستند معرفی کنند؛
- در معرفی خوبی‌های خود اغراق نکنند؛
- سعی نکنند خود را بی‌عیب و ایراد نشان دهند؛
- به مردم وعده‌های دروغین ندهند؛
- از نامزدهای دیگر بدگویی نکنند و از تحقیر کردن و توهین به آن‌ها بپرهیزند؛
- مردم نیز به ناحق از یک نامزد انتخاباتی طرفداری نکنند؛
- به نامزدهای دیگر تهمت نزنند؛

چرا باید در انتخابات شرکت کنیم؟

— برای جمع‌آوری رأی بیش‌تر برای نامزد مورد نظر خود به هر کار نادرستی دست
زنند؛

— به اعلامیه‌ها و آگهی‌های تبلیغاتی نامزدهای دیگر صدمه وارد نکنند؛

— و ...

در واقع، مردم و نامزدها می‌دانند که نمایندگی در مجلس یا هر مسئولیت دیگر بار
سنگینی بر دوش آن‌ها خواهد گذاشت و از این‌رو در برابر خداوند مسئول‌اند که به خوبی
انجام وظیفه کنند.

ممکن است در برخی شهرها بعضی افراد ناباب جریان انتخابات را بر هم زنند و
مشکلاتی بر سر راه آن به‌وجود آورند. گاه بعضی از رفتارهای نامزدها یا مردم، شرایط یک
انتخابات سالم را بر هم می‌زند و مردم را به یک‌دیگر بدبین می‌کند. آیا می‌توانید بعضی از
این رفتارها را نام ببرید؟

بنابر آنچه گفتیم، انتخابات خوب و سالم زمانی برگزار می‌شود که مردم نمایندگان
مورد علاقه خود را آزادانه انتخاب کنند، با یک‌دیگر مدارا کنند، نظریات مخالف خود را
تحمل کنند، نسبت به هم احساس دشمنی نداشته باشند و با یک‌دیگر با اخلاق و رفتار
اسلامی روبه‌رو شوند.

حضرت علی (ع) به یکی از کارگزاران خود این چنین

می‌نویسد:

حکمرانی، رزق و خوراک تو نیست. امانت و
سپرده‌ای بر گردن توست و تو برای کسی که از تو بالاتر
است نگرهبانی و حق نداری در کار مردم به میل خود رفتار
نمایی و در دستان تو مال و دارایی خداوند بی‌همتا است که
یکی از خزانه‌داران آن تو هستی...

نهج البلاغه، نامه ۵

خلاصه کنید

۱- انسان‌ها افکار و احساسات متفاوتی دارند و زمانی می‌توانند در کنار هم با آرامش زندگی کنند که تفاوت‌های یک‌دیگر را بپذیرند و باهم برادرانه رفتار کنند.

.....

.....

.....

پرسش‌های نمونه

- ۱- آیا همه انسان‌ها یکسان فکر می‌کنند؟ چرا؟
- ۲- آیا برای ایجاد وحدت در جامعه می‌توانیم انتظار داشته باشیم که همه یکسان فکر کنند یا نظر مخالف خود را ابراز نکنند؟ چرا؟
- ۳- چگونه در یک جامعه اسلامی با وجود اندیشه‌های متفاوت می‌توان وحدت به وجود آورد؟
- ۴- یک نامزد انتخاباتی که دارای اخلاق انتخاباتی مناسبی است، چه صفاتی دارد؟
- ۵- اگر یک نامزد انتخاباتی یا طرفداران او اخلاق انتخاباتی مطلوبی نداشته باشند، چه مشکلاتی به وجود می‌آید؟

.....

.....

.....

فعالیت خارج از کلاس

- ۱- یکی از آیه‌های قرآن مجید را ذکر کنید که در آن تفاوت انسان‌ها تأیید شده باشد. در این مورد می‌توانید با اعضای خانواده و دیگران مشورت کنید.
- ۲- برای ایجاد وحدت در جامعه، کدام یک از راه‌های زیر را مناسب می‌دانید؟
  - الف. کاری کنیم که همه یکسان فکر کنند؛
  - ب. کسانی که طور دیگری فکر می‌کنند، افکار خود را مطرح نکنند؛

پ. افکار مختلف مطرح شوند و افراد، برادرانه به گفت و گو بپردازند و نظر درست را بپذیرند؛

ت. اگر راه دیگری در نظر دارید، پیشنهاد کنید.

برای هریک از راه‌هایی که انتخاب می‌کنید، دلایل خود را بنویسید.

۳- آیه‌ای که در ابتدای فصل سوم به آن اشاره شده است چه ارتباطی با

مطالب این فصل دارد؟ استدلال کنید.

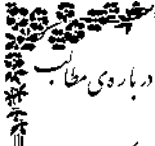

حوزه علوم اجتماعی

ردیف	نام کتاب	مؤلف یا مترجم	ناشر	سال انتشار
۱	بچه‌ها و مهارت‌های زندگی (۱۰): راهنمای آزاد اندیشی برای اندیشمندان جوان	شهرزاد فتوحی	فنی ایران	۸۳
۲	آشنایی با ۵۸۲ نشانه و علامت تصویری: راهنمای ارتباط تصویری برای شهروندان	ناصر جلالیان	قدیانی	۸۴
۳	نخستین کتاب حقوق من: پیمان بین المللی حقوق کودک	کیان فروزش	ایران بان	۸۴
۴	بیا با هم صحبت کنیم: گفتگو درباره تغذیه و سلامتی، سیگار کشیدن، خانواده‌های جایگزین، قلدری، داروها، مواد مخدر و مرگ	شهرام رجب زاده	پنجره	۸۵
۵	خشمگین می شویم! چه کنیم؟	حسن نصیرنیا	قدیانی	۸۷
۶	دچار استرس می شویم! چه کنیم؟	حسن نصیرنیا	قدیانی	۸۷
۷	نوجوانی ۲: روان شناسی نوجوانی برای نوجوانان	ابراهیم اصلانی	مدرسه	۸۸
۸	شما و سیاست	کیان فروزش	دایره	۸۸

معلمان محترم، صاحب نظران، دانش آموزان عزیز و اولیای آنان می توانند نظر اصلاحی خود را در باره ی مطالب

این کتاب از طریق نامه به نشانی تهران - صندوق پستی ۱۵۸۵۵، ۳۶۳ - گروه درسی مربوط و یا پیام نگار (Email)

talif@talif.sch.ir ارسال نمایند.

دفتر نامه ریزی و تایف کتاب هیجی

